

Türkmenistanyň Prezidenti Serdar BERDIMUHAMEDOW:

– BIZ DÜNYÄNIŇ ÄHLI ÝURTLARY WE HALKLARY ÜÇIN AÇYKDYRYS!

ÝAŞ DIPLOMATYŇ SESI

Biziň baş maksadymyz Watana gulluk etmektir! **METBUGAT — ELEKTRON GAZETI**

THE VOICE OF YOUNG DIPLOMAT

Our main goal is to serve the Motherland! **ELECTRON NEWSPAPER**

Esaslandyryjysy — Türkmenistanyň Daşary işler ministrliginiň Halkara gatnaşyklary instituty

Elektron gazet 2020-nji ýylyň 1-nji oktýabryndan bäri çykýar

№11 (61) 2023-nji ýylyň 20-nji apreli

HEPDÄNIŇ MÖHÜM WAKALARY

13-14-nji aprelde Türkmenistanyň daşary işler ministriň orunbasary W.Hajyýewiň ýolbaşçylygyndaky wekiliýet Özbegistanyň Samarkand şäherinde saparda boldy. Saparyň çäklerinde türkmen wekiliýeti Owganystana goňy döwletleriň daşary syýasat edaralarynyň ýolbaşçylarynyň dördünjü mejlisine, Mer-

kezi Aziýa döwletleriniň we Russiýa Federasiýasynyň daşary işler ministrleriniň altynjy duşuşygyňa hem-de GDA-nyň daşary işler ministrleriniň Geňeşiniň nobatdaky mejlisine gatnaşdy. Möhüm ähmiýetli syýasy çärelerde sebitleýin hyzmatdaşlygy ösdürmek we howpsuzlyk meseleleri ara alnyp maslahatlaşyldy.

15-nji aprelde hormatly Prezidentimiz sanly ulgam arkaly Ministrler Kabinetiniň mejlisini geçirdi. Onda wise-premyerleriň, welaýatlaryň we Aşgabat şäheriniň häkimleriniň şu ýylyň birinji çäryeginde ýerine ýetirilen işleriň netijeleri baradaky hasabatlary diňlenildi. Şeýle hem ýurdumyzy durmuş-ykdysady taýdan ösdürmegiň möhüm meselelerine garaldy. Döwlet Baştutanymyz mejlisi açyp, hemişe bolşy ýaly, jenaýat edendikleri üçin iş kesilen we eden etmişlerine ökünip, ak ýürekden toba gelen raýatlaryň mukaddes Gadyr gijesiniň ön ýanynda günäsinin geçilýändigini belledi.

15-nji aprelde hormatly Prezidentimiz Serdar Berdimuhamedow bilen Özbegistan Respublikasynyň Prezidenti Şawkat Mirziýoýewiň arasynda telefon arkaly söhbetdeşlik boldy. Söhbetdeşligiň dowamynda döwlet Baştutanymyz enesi Ogulabat Berdimuhamedowanyň aradan çykmagy zerarly iberen gynaň haty üçin, goňşy ýurduň Baştutanyna minnetdarlygyny beýan etdi.

15-nji aprelde türkmen halkynyň Milli Lideri, Türkmenistanyň Halk Maslahatynyň Başlygy Gurbanguly Berdimuhamedow aýratynlykda Özbegistan Respublikasynyň Prezidenti Şawkat Mirziýoýew, Eýran Yslam Respublikasynyň Prezidenti Seýed Ebrahim Raisi, Türkiýe Respublikasynyň Prezidenti Rejep Taýyp Ärdogan bilen telefon arkaly söhbetdeş boldy. Gahryman Arkadagymyz söhbetdeşlikleriň dowamynda mähriban kâbesi Ogulabat Berdimuhamedowanyň aradan çykmagy zerarly bildiren çuňňur gyanjy, aýdan medet beriji sözleri we

Syýasy teswir

ýagşy doga-dilegleri üçin söhbetdeş döwlet Baştutanlaryna minnetdarlyk bildirdi.

17-nji aprelde paýtagtymyza türkmen halkynyň Milli Lideri, Türkmenistanyň Halk Maslahatynyň Başlygy Gurbanguly Berdimuhamedowyň Koreý-türkmen parlamentara dostluk toparynyň ýolbaşçysy Li Dal Gonuň ýolbaşçylygynda ýurdumyza sapa bilen gelen Koreýa Respublikasynyň parlament wekiliýeti bilen duşuşygy boldy. Onuň dowamynda türkmen-koreý dostana gatnaşyklarynyň geljegi ara alnyp maslahatlaşyldy.

17-nji aprelde Ministrler Kabinetiniň Başlygynyň orunbasary, wise-premyer R.Meredowyň ýolbaşçylygyndaky wekiliýeti Şweýsariýanyň Ženewa şäherinde Merkezi Aziýa ýurtlarynyň ykdysadyýetleri üçin BMG-niň Ýörite maksatnamasyna (SPECA) gatnaşyjy ýurtlaryň ministrler duşuşygyňa gatnaşdy. Türkmen wekiliýeti agzalan forumda çykyş etmek bilen, SPECA-ny mundan beýläk-de kämilleşdirmek boýunça birnäçe başlangyçlar bilen çykyş etdi. Şunuň bilen bilelikde, SPECA-nyň sekretariatyny döretmek arkaly Maksatnamany institusional taýdan güýçlendirmeke baradaky 2019-njy ýylda Türkmenistanyň öňe süren teklibiniň ähmiýeti nygtaldy.

Mundan başga-da, Ministrler Kabinetiniň Başlygynyň orunbasary, wise-premyer R.Meredow Ženewa saparynyň çäklerinde birnäçe duşuşyklary hem geçirdi.

«*Ýaş diplomatyň sesi*».

TÄZELIKLER HOBOCTH NEWS

MEDIA GIŇIŞLIGINIŇ MÖHÜM MESELELERINE BAGYŞLANAN DUŞUŞYK

2023-nji ýylyň 14-nji aprelinde Türkmenistanyň Daşary işler ministrliginiň Halkara gatnaşyklary institutynda «Halkara habarlar ulgamyndaky hyzmatdaşlygyň täze görnüşleri» atly tegelek stol duşuşygy geçirildi. Oňa Ýewropada Howpsuzlyk we Hyzmatdaşlyk Guramasynyň bilermenleri, dünýä döwletleriniň iri habarlar agentlikleriniň Türkmenistandaky habarçylary, daşary ýurtlaryň Türkmenistandaky Ilçihanalarynyň metbugat atleşmeleri, meşhur elektron neşirleriň hem-de beýleki habar beriş serişdeleriniň, ýurdumyzyň daşary syýasat edarasynyň wekilleri, institutda ýokary bilim alýan geljekki halkaraçy žurnalistler gatnaşdylar.

В ТУРКМЕНСКОМ ВУЗЕ ПОДВЕЛИ ИТОГИ ОЛИМПИАДЫ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ

В Туркменском национальном институте мировых языков имени Д.Азади подвели итоги II Олимпиады по русскому языку «Богатство языка – богатство народа», проведенной среди студентов высших учебных заведений страны.

По результатам состязаний Аннаберды Кашанов, студент 2-го курса факультета международной журналистики ИМО МИД Туркменистана завоевал первое место.

EFFECTIVE COURSE IN DIGITAL JOURNALISM

On April 12-13, 2023, a training session entitled "Supporting the process of digital transformation of mass media" was organized by the OSCE Center in Ashgabat at the "Yyldyz" Hotel. The teachers of the Turkmen State University named after Magtymguly, the Institute of International Relations of the Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan, the National Institute of Sports and Tourism of Turkmenistan, the International University of Humanities and Development, as well as the country's media journalists attended in the training course. The training session were moderated by the international experts Marek Beckerman from the UK and Jakub Parusinski from Poland.

«*Ýaş diplomatyň sesi*».

«*The sport being a part of the universal culture, is an important tool to connect different people in the world. It is an activity that contributes to world peace. It can be defined as a set of activities undertaken with the aim of positively social and moral benefits as well as physical benefits. The sport has not a stereotyped classic definition, but many different definitions.*

The world has changed after the "Cold War". Now the means and modes of "soft image" projection have also been changed totally. Use of diplomacy has become paramount in international relations. It promotes constructive dialogue and development among the nations. Sports

stand for determination, courage, friendship and hospitality.

Sport has played an extremely important role in international affairs and diplomacy throughout the history. Today, many people believe that sports-diplomacy has a bright future. Sport and sporting institutions are increasing in scope, power and attraction.

According to Oxford Dictionary, Soft power is 'a persuasive approach to international relations, typically involving the use of economic or cultural influence' (Oxford Dictionary, 03.04.2014). History tells us that soft power can be achieved

through arts, culture or charitable acts. As a practice shows sport can help establish dialogue and mutual understanding in 'an arena where there is only a game to be lost'. It thus has the potential for influencing and furthering diplomatic relations.

Sports diplomacy is a new term that describes an old practice: the unique power of sport to bring people, nations, and communities closer together via a shared love of physical pursuits.

What is the use of sports diplomacy? Sports diplomacy is the use of sport to realize policy goals. Sports and

Demokratiýanyň dabaralanýan ýurdunda

Berkarar döwletiň täze eýýamynyň Galkynyşy döwründe ýurdumyzda amala aşyrylýan giň gerimli özgertmeleriň netijesinde, syýasatda, ykdysadyýetde, medeni-durmuş ulgamlarynda uly ösüşler gazanylýar. Arkadagly Serdarymyzyň parasatly baştutanlygynda ýurdumyzyň ynsanperwerlige, parahatçylyk söýüjilik ýörelgelerine esaslanýan içeri we daşary syýasaty üstünlikli durmuşa geçirilýär.

Türkmenistanyň başlangyjy bilen Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasynda kabul edilen «2023-nji ýyl – Parahatçylygyň kepili hökmünde dialogyň halkara ýyly», «Merkezi Aziýa – parahatçylyk, ynanyşmak we hyzmatdaşlyk zolagy», «Durnukly ösüşi gazanmak üçin köpçülikleýin welosiped sürmegi jemgyýetçilik ulag ulgamlaryna girizmek» ýaly Kararnamalar, şeýle-de 2025-nji ýylyň «Parahatçylyk we ynanyşmak ýyly» diýlip yglan edilmegi türkmen diplomatiýasynyň üstünligi bolup durýar.

Bu günki günde döwletimiziň diňe bir syýasy, ykdysady, medeni durmu-

ýaşayan Türkmenistanyň raýaty Mejlisiň deputatlygyna saýlanlyp bilner. Mejlisiň deputatlarynyň ygtyýarlyk möhleti baş ýyldyr. Türkmenistanyň Mejlisiniň işi Türkmenistanyň Konstitusiyasyna, deňişli Kanuna hem-de beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda amala aşyrylýar. Mejlisiň deputatlarynyň saýlawlary Türkmenistanyň Konstitusiyasyna we Türkmenistanyň Saýlaw kodeksine laýyklykda geçirilýär.

Deputat — döwlet häkimiýetiniň wekilçilikli edarasynyň agzasy hökmünde saýlanan adam. Deputatlar halkyň doly ygtyýarly wekilleri bolmak bilen, Mejlisde olaryň işini üpjün edýän ähli hukuklara eýedirler. Şeýle hem kanunyň 57-nji maddasyna laýyklykda, Mejlis aýry-ayry meseleler boýunça Türkmenis-

ÝURDUMYZYŇ HUKUK BINÝADY KÄMILLEŞDIRILÝÄR

şynda giň möçberli özgertmeler amala aşyrylman, eýsem, döwletimiziň hukuk ulgamy hem yzygiderli kämilleşdirilip, milli kanunçylygymyza halkara hukugynyň umumy ykrar edilen kadalary hem işjeň ornaşdyrylýar.

Mälim bolşy ýaly, 2023-nji ýylyň 6-njy aprelinde Türkmenistanyň Mejlisiniň ýedinji çagyrylyşynyň birinji maslahaty geçirilip, maslahatyň barşynda Milli par-

lamentiň täze ýolbaşçy düzümi saýlanyldy hem-de deputatlaryň önünde durýan esasy wezipeler kesgitlenildi. Hususanda, şu ýylyň 16-njy martynda kabul edilen «Türkmenistanyň Mejlisi hakynda» Türkmenistanyň Kanuny ata Watanymyzyň döwlet-häkimiýet dolandyryş ulgamyny kämilleşdirmekde uly ähmiýete eýedir. Bu kanunda wekilçilikli edaranyň işiniň guralyşy, düzümleriniň iş tertibi, wezipeleri, ygtyýarlyklary we deputatlaryň hukuk ýagdaýy kesgitlenilýär.

«Türkmenistanyň Mejlisi hakynda» Türkmenistanyň Kanunynyň talaplaryna laýyklykda, Mejlis ählumumy, deň we göni saýlaw hukugy esasynda gizlin ses bermek arkaly, saýlawçylarynyň sany, takmynan, deň bolan saýlaw okruglary boýunça saýlanlyan 125 deputatdan ybaratdyr. Saýlawlar gününe çenli 25 ýaşy dolan we soňky on ýylyň dowamynda Türkmenistanda hemişelik

tanyň Prezidentine kanunlary çykarmak hukugyny berip biler. Soňra şol kanunlary tassyklamak baradaky meselä Mejlis tarapyndan hökman garalmalydyr. Täze Kanunyň kabul edilmegi Mejlisiň işini döwrüň talabyna laýyklykda alyp bar- mak üçin ýurdumyzyň hukuk binýadynyň kämilleşdirilmeginde möhüm ähmiýete eýe bolar.

Milli kanunçylygymyza halkara hukugynyň umumy ykrar edilen kadalaryny ornaşdyrmak babatda alyp barýan işleri üçin Gahryman Arkadagymyzyň, Arkadagly Serdarymyzyň janlarynyň sag, ömürleriniň uzak bolmagyny arzuw edýäris!

Baygylç GYLYÇMYRADOW,
Türkmenistanyň Daşary işler
ministriginiň Halkara gatnaşyklary
institutynyň mugallymy.

1

sportspeople are important tools in promoting agendas and helping encourage positive social-cultural changes. Star athletes are ambassadors of the modern age and are often utilized to advocate for peace and equality.

Under the leadership of the esteemed President and at the initiative of Hero-Arkadag, the development of physical culture and sports, as well as the expansion of international sports cooperation of the country has become one of the priorities of Turkmen state policy.

As a result, today Turkmenistan is a country with a developed modern sports infrastructure and dynamically developing sports movement. It was successful experience in conducting the world-class competitions and is an active member of the international sports relations. An example of this is the unique in the Central Asian region Olympic Complex located in Ashgabat, which triumphantly hosted the V Asian Indoor and Martial Arts Games in 2017, as well as the “Amul — Khazar 2018” international rally and the World Weightlifting Championships which took place in 2018, including a number of other international events.

So, Turkmenistan has signed about 70 various documents of the intergovernmental and interdepartmental level on cooperation in the field of sports with foreign countries. Our country maintains multilateral partnerships with the UN, UNESCO, the World Health Organization (WHO), the International Olympic Committee (IOC), the Olympic Council of Asia (OCA) and other authoritative international organizations. Turkmenistan joined the Nairobi Treaty on the Protection of the Olympic Symbol, ratified the UNESCO International Convention against Doping in Sport, established the National Anti-Doping Agency, was elected to the UNESCO Intergovernmental Committee on Physical Culture and Sports (CIGEPS) for the period 2017-2021.

It should be noted that sports diplomacy is becoming an increasingly important aspect of diplomatic as sport is a universal language and plays a unique role in shaping and demonstrating the identity, values and culture of Turkmenistan. The values of sport competition, teamwork and fair play help build trust between countries and bring people together.

One of the most important areas in the international sports cooperation and the development of sports diplomacy is the regular promotion of Turkmen national wrestling in the world.

Sport has a strong political potential in international relations and in the foreign policy of the state. Political influence in the field of higher education achievements is associated

with the organization of major international sporting events and a strong political pressure from international sports powers and organizations. Sports achievements are interpreted as an instrument of state foreign policy and public diplomacy, one of the means of forming a positive image of the country in the international arena and sphere of international security, designed to establish and maintain peaceful relations between states.

Both within the framework of bilateral and professional multilateral interstate relations, the global information support of modern sports rightfully represents it not only as a national external protective position, but also as an example of a mediator capable of achieving peace and cooperation between peoples.

The Concept of the foreign policy of Neutral Turkmenistan for 2017-2023 sets the task of full and effective integration of the country into the system of international sports cooperation. In this regard, Turkmenistan is consistently building mutually beneficial cooperation with foreign countries within the framework of relevant bilateral and international organizations in a multilateral format.

Once more it should be noted that one of the most important tasks in the field of international sports cooperation, including sports diplomacy, is to promote the policies of the President of Turkmenistan at the international level.

In conclusion, we note that the concept of "sports diplomacy" was developed as a result of vast historical experience in organizing and holding international sports competitions, including the Olympic Games, by the very nature of sport as a networked public phenomenon, as well as the need shown by the state, for its use for the purpose of formation of a positive image of the country, protection of its honor and dignity abroad. Sport, in fact, is the most effective and most stable mediator in building peaceful relations between states, relations of cooperation and overcoming cultural and religious differences, as well as racial differences.

At present, in Turkmenistan, sport has become one of the priority vectors of social development. Under the motto “Turkmenistan is a country of health and enthusiasm,” more and more people of all different ages are regularly participating in physical culture and sports activities. All international sport events held in the country turn into great celebrations of friendship, which is of particular importance for Neutral Turkmenistan.

Maksat HALMYRADOV,
the 2nd year student of the Faculty
of International Relations of the
Institute of International Relations
of the Ministry of Foreign
Affairs of Turkmenistan.

➤ Нет и не может быть конституций, одинаково подходящих разным народам.

Иван ИЛЬИН

➤ Бросивший заниматься физическими упражнениями часто чахнет, ибо сила его органов слабеет вследствие отказа от движений.

Ибн СИНА

Magtymguly Pyragynyň doglan gününüň 300 ýylligyna

YAŞ DIPLOMATYŇ SESI

(Başlangyjy gazetiniň 59-60 sanlarynda).

Ahmet şa Dürrany bu hatlary ýazan mahalynda diniň rowaçlanmagy üçin diýip türkmenleriň duýgusyna täsir edip boljagyny bilipdi. Çünki, türkmenler hem owganlar ýaly sünni mezhebine degişli. Galyberse-de, türkmenleriň gyzyllaşlardan ýaňa ejir çekendiklerini, gan ýuwandyklaryny örän gowy bilýärdi.

Şu hatlardan soň özlerine hemaýat, arka tapynmak barada aladalanyp ýören türkmenler Owganystana tarap umyt bilen hereket eden bolmaly. Ýörite geňes, maslahat geçirip, kimleri halk wekili, ilçä edip iberilmelidigi çözülen bolmaly. Şeýlelikde, il-ýurduna ýagşylykda özüni tanadan Çowdur hany birnäçe türkmen ýigitlerine baştutan edip, Owganystana ugradýarlar. Muny Magtymgulynyň «Çowdurhan üçin» atly goşgusyndaky:

*Ahmet patyşadan habar almaga,
Umyt etdi iller Çowdurhan üçin!
diýen setirleri hem tassyklaýar.*

tyny gaýgy-gama batyrýar. Sapara gidenleriň hossarlary perişan hala düşüp, gam laýyna gark bolýarlar.

Alym Saýlaw Myradow ýokarda ady agzalan kitabyna: «Çowdurhan Magtymgulynyň deň-duş dosty» diýip belleýär. Magtymgulynyň ömri we döredijiligi barada ýazylan işleriň aglabasynda şu pikir goldanylýar.

Magtymguly bu hasratly wakadan soň, dosty, pikirdeşi, maslahatçysy, il-ýurt bähbitli sapara rowana bolan türkmen wekiliýetine ýolbaşçylyk eden Çowdurhana bagyşlap, «Çowdurhan üçin», «Geçdi diýdiler», «Zarlar içinde» atly goşgularyny döredýär. Ýürekden syzlyp çykan bu setirleri okasaň, göz önünde Çowdurhanyň merdana keşbi janlanýar duruberyär:

*Çowdurhan görejim, köňül diregim,
Gökleňde pälwanym, ile geregim...*

*Magtymguly, hemdem, akyl syrdaşyň,
Tutabilmez özüň, döküp gözýaşyň...*

*«Çyragy söndi» diýp, «Güni batdy» diýp...
Täze taban alan ömrüm çyragy...
Bu dünýäde niçe ýansa çyragyň
Ajal ýeli degip, öçer, ýaranlar...
Yşk eser etmese ýanmaz çyraglar...*

diýmek, çyrag — adamyň fiziki dünýädäki ýaşayşy». Çowdurhanyň men diýen goç ýigit wagtynda dünýeden ötenligi barada şahyryň şu ady agzalan goşgularynda ýene-de gytaklaýyn delillere salgylanmak mümkin:

*Eý ýaranlar, ýowuz destan tapyldy,
Bir goçak panydan geçdi diýdiler...*

*Ýigitlik hasraty başdan ötermiş,
Ogulsyzlyk barça işden betermiş,
Zürýatsyz ýigidiň orny ýitermiş.
Ýurdy ýok, kerweni geçdi diýdiler.*

*Pelek seniň gül ömrüni soldurdy,
Hazan degdi, now gunçaňy ýoldurdy...*

Şu setirler Çowdurhanyň men diýen goç ýigit wagty ömrü tanapynyň kesilendigini görkezýär. Ýene-de bir has gynançly, hasratly, başyňy ýaýkadýan ýeri şol wagt şahyryň «Zürýatsyz ýigidiň orny ýitermiş» diýip aýtmagyna görä, Çowdurhanyň heniz perzendi hem ýok eken. Ýene-de käbir setirlere üns bereliň. Magtymguly «Çowdurhan üçin» atly goşgusynda şeýle diýýär:

*Yzynda boldular il intizaryň,
Umyt bilen gezdi Annahal ýaryň,
Atanazar boldy çekerge zaryň,
Gözleý-gözleý ýollar Çowdurhan üçin.*

Bu bentde Magtymguly Çowdurhanyň ýanyoldaşynyň, gelniniň umyt bilen gezip ýörendigini, agasy Atanazyň aýralygyň zaryny çekip ýörendigini, habar-hatyr gözläp hiç hili netije tapyp bilmändigini ýazýar. Emma şahyr ogul-gyz perzent barada hiç zat agzamaýar. Munuň hem sebäbi «Geçdi diýdiler» goşgusynda aýdyň bolýar:

*Ýigitlik hasraty başdan ötermiş,
Ogulsyzlyk barça işden betermiş,
Zürýatsyz ýigidiň orny ýitermiş.
Ýurdy ýok, kerweni geçdi diýdiler.*

Magtymguly şu ady agzalan üç goşguda Owganystana sapara giden türkmen wekiliýetiniň düşen pajygaly ýagdaýy barada birnäçe maglumat beripdir. Ol şu wakanyň niredede bolandygy barada hem «meger» sözüni ulanyp, takmynanrak bolsa-da maglumat berýär. Muny şahyr «Çowdurhan üçin» atly goşgusyň başınjy bendinde şeýle suratlandyrýar:

*Barsa paýy belli soltanda, handa,
Iller bilmeý galdy, armany sanda,
Kazadyr, kysmatdyr, Ýeztdä, Kermanda,
Meger tartdy ganlar Çowdurhan üçin.*

Şu setirlerden görnüşi ýaly, Çowdurhan öz ýoldaşlary bilen Owganystana yetip bilmän, garakçyly, hyz-haramly ýolda duşmanlar tarapyndan heläkçilige uçrapdyr.

Biz Çowdurhanyň Magtymguly bilen deň-duş, dost, pikirdeş bolandygyny öňde aýdypdyk. Diýmek, Çowdurhan hem 1724-nji ýylda dünýä inen bolmaly. Indi Ahmet Dürranydan türkmenlere hatlaryň gelen wagtyny 1754-1755-nji ýyllary ýatlatyň. Şu sanlardan 30-31 sanlary aýyrsak, 1724-nji ýyl bolýar. Diýmek, Owganystana Çowdurhanyň ýolbaşçylygynyň sapara gidişlik, Ahmet Dürranydan gelen hatlardan soň 1755-nji ýylda bolupdyr. Bu bolsa professor B.Garryýewiň «Nedir ölen dessine... (1747-nji ýyl)» diýen pikiriniň-de, alym Saýlaw Myradowyň 1770-1771-1772-nji ýyllarda diýen pikiriniň-de hakykata laýyk gelmeýändigini görkezýär.

(Dowamy bar).

Baba SARYÝEW,
*Türkmenistanyň Daşary işler ministriliginiň
Halkara gatnaşyklary institutunyň
uly mugallymy, filologiya
ylymlarynyň kandidaty.*

*Bedew atly, bek kemerli, ýaragly,
Döwleti, zynaty malyna bagly,
Myhmanly bir ärdir, zatly, otagly...*

Gökleň, ýomut — weýran boldy sarayıň...

Görşümüz ýaly, bütin gökleň, ýomut ili, «gardaşlar, syrdaşlar, ýakynlar, ýatlar gara geýip, gan ýyglaýarlar», çünki, bu batyr serkerde halkyň howandary, diregi «Aý-Günüň şuglasy», «Türküstan töresi», «ýeriň-suwuň seresi», «ýygyn görki, ýow gününüň öresi», «uşbu gara ýeri guçýar». Bu setirler ýöne bir setirler däl. Bu setirler gözünüň görejinden, könlüniň direginden, hemdeminden, akyl syrdaşyndan jyd düşüp, özüni tutabilmän, dürsäp bilmän, seçilýän, döklülýän ganly gözýaşyň damjalarydyr, hünjüleridir.

Ine, şu agzalan goşgular Çowdurhanyň şol wagtlar näçe ýaşynda bolandygy barada we pajygaly wakanyň haçan bolanlygy barada pikir ýöretmäge, netije çykarmaga esas berýär.

Magtymguly Çowdurhan bilen dost, deň-duş, pikirdeş, geňesdeş diýip aýdypdyk. Eger, şeýle bolsa, Ahmet Dürranydan hat gelen döwri, 1754-1755-nji ýyllar 1724-nji ýylda dünýä inen Magtymguly 30-31 ýaşlarynda bolýar. Diýmek, Çowdurhan hem 30-31 ýaşlarynda bolýar. Bu pikirimizi beýik şahyryň öz sözleri bilen tassyklamaga çalyşjak bolalyň. Şahyryň «Geçdi diýdiler» goşgusyndaky:

*Ömrüniň hasyly, otuz çyragy,
Bady-hazan urup öçdi diýdiler.*

— diýen setirlere üns bereliň. Bu ýerde «otuz çyrag» otuz ýyly — ýaşı aňlatsa, «ömrüniň hasyly» önümi, gazanylan mukdar sany — otuzy aňladýar we tassyklaýar. Ikinji setir hem şu aýdylanlara doly kepil geçýär, ýagny gürrüni edilyän şahsyýet 30 ýaşa ýetende, 31-iň içinde «bady-hazan urupdyr» — ajal ýeli öwsüpdür. Şulardan görnüşi ýaly, Magtymgulynyň ýegre dosty, syrdaşy, iliniň batyr serkerde ogly Çowdurhan 30 ýaşynda bu dünýä bilen pajygaly ýagdaýda hoşlaşypdyr.

Magtymgulynyň döredijiliginde «çyrag» sözüniň ýaşayşy-ýaşy aňladýandygyny alym A.Şyhnesow «Magtymgulynyň älemi» atly kitabında şeýle ýazýar: «Bize beýle hasaplamaga «çyrag» we «röwşen» obrazlarynyň şahyryň poeziýasynda aňladýan manylary esas berýär:

*Niçäniň maşaly täzeden ýanar,
Niçäniň çyragy öçüp baradyr.
Habar düşer «Pylany kimse ötdi» diýp,*

Il-ulus ähmiýetli, döwlet bähbitli işden daşda durmaýan Döwletmämmed Azady şu sapara gidişlige öz uly ogullary Abdylly bilen Muhammetsapany hem goşýar (şu ýerde Azady diňe Abdylly türkmen wekiliýetiniň içine goşupdyr diýen maglumatyň bardygyny hem belleýäris). Sebäbi Azadyň terbiýesini alan ýigitler türkmen halkynyň özbaşdak döwletli bolmagy barada atalarynyň öňe süren ideýalaryny, pikirlerini örän gowy bilýärdiler.

Olar türkmen iliniň erkinligi, azatlygy we abadanlygy üçin janlaryny pida etmäge taýýar bolup ýetişýärler.

Şu ýerde Owganystana şu gezekki sapara gidişlik haçan, näçenji ýyllarda bolupdyr diýen sorag ýüze çykýar. Bu barada alymlaryň dürli garaýyşlary bar. Nedir şanyň öldürilen wagty, ýagny 1747-nji ýyldan başlap, 1770-1771-1772-nji ýyllara çenli çaklamalar aýdylýar. Şeýle çaklamany öňe süren alymlaryň biri, Magtymgulynyň terjimehaly barada ýörite «Asyrlaryň jümmüşinden» atly kitaby ýazan tanymal alym Saýlaw Myradowdyr. Saýlaw Myradow Çowdurhanyň ýolbaşçylygynyň türkmen ilçileriniň Owganystana ugran senesini öz oýlanmalaryna, çaklamalaryna esaslanyp: «Onuň (Çowdurhanyň – B.S.) 1770-1771-1772-nji ýyllaryň birinde gaýdan bolmagy has mümkin zatdyr» diýen netijä gelýär.

Professor Mäti Kösäýew «Edebiyat barada söhbet» atly kitabında anyk sene görkezme-de, Ahmet Dürranydan gelen hatlardan soň, Çowdurhanyň ýolbaşçylygynynda türkmen ilçileriniň Owganystana ýola düşendiklerini, şolaryň içinde Azadyň ogullary Abdylly bilen Muhammetsapanyň hem bolandygyny ýazýar.

Owganystana bolan bu sapar pajygaly, heläkçilikli tamamlanýar. Türkmen halkynyň wekilleri ýolda duşmanlar tarapyndan öldürilýärler. Bu hasratly waka türkmen ila-

Magtymgulynyň gyzylla gaplaýmaly goşgy-gazallary, onuň in oňat, in progressiw nusgalary biziň öňdebaryjy sungatymyza uly goşant bolup girdi.

Baýmuhammet GARRYÝEW.

Ýöne bir uly däl, juda uly sen, Dag ogly, dag şiri Magtymguly sen!

Kerim Gurbannepesow.

Ýazyjy. Diplomat. Talant

Taryhy öz döwrüniň syýasy wakalaryna seplesdirip, döreden syýasy eserleri bilen türkmen edebiyatynda öçmejek yz galdyran Türkmenistanyň halk ýazyjysy, Magtymguly adyndaky halkara baýragynyň eýesi, belli döwlet işgäri, syýasatçy, diplomat, taryhçy Gylyç Kulyýew 1913-nji ýylyň 14-nji aprelinde, Türkmenistanyň Mary welaýatynyň birinji (köne) Gökje obasyn-da daýhan maşgalasynda dünýä inýär. Bu ýyl ussat ýazyjymyzyň doglan gününe 110 ýyl doldy.

Sowet mekdep internatynda terbiýelenýär. Ol 1939-40-njy ýyllarda terjimeçi bolup işläň döwründe marksizm-leninizm klassyklarynyň birnäçe eserlerini türkmen diline terjime edip, olary içgin öleşdirýär. Iňlis hem pars dillerini suwara öwrenýär. G.Kulyýew 1941-nji ýyldan başlap, Bolşewikleriň Kommunistik partiýasynyň agzasy bolýar. Soňra Mugallymçylyk institutynyň taryh fakultetini tamamlap, 1952-nji ýylda SSKP-nyň MK-nyň garamagyndaky Jemgyýetçilik ylymlary akademiýasynyň Partiya taryhy fakultetini üstünlikli gutarandan soň, «taryh ylymlarynyň kandidaty» diýen alymyk derejesini alýar. Şondan köp wagt geçmänkä TSSR YA-nyň habarçy-agzalýgyna saýlanýar.

Ýazyjynyň «Kommunistik partiýanyň Orta Aziýada sowet häkimiýetini pugtalandyrmak we milli syýasaty amala aşyrmak ugryndaky göreşi» (1917-1925),

«Kapitalizme ýetmedik ýurtlaryň ösüş ýollary», şeýle-de «Orta Aziýa respublikalarynyň sosializm gurluşygyndaky tejribesi hem onuň ösýän ýurtlara täsiri» ýaly dürli ýyllarda peýda bolan ylmy işleri onuň syýasy sowatlygynyň ýetkiligini subut edýär. Onuň 1954-nji ýyldaky Gündogary öwrenijileriň Kembrijde geçirilen XXIII Halkara kongresinde «Türkmen halkynyň medeniýeti» diýen at bilen eden çykyşy hem örän üstünlikli bolýar.

1953-1956-njy ýyllarda TSSR-iň medeniýet ministri, 1956-1957-nji ýyllarda bolsa, SSSR-iň Ministrler Sowetindäki TSSR-iň wekili bolup zähmet çeken Gylyç Kulyýewiň diplomat hökmünde işläň yerlerini hem aýratyn bellemelidir. Ýazyjy diplomat hökmünde Gorgan şäherinde (Eýran) SSSR-iň wise-konsuly bolup işe başlaýar. 1957-1960-njy

ýyllarda SSSR-iň Owganystandaky ilçihanasynada birinji geňeşçi 1960-1964-nji ýyllaryň dowamynda SSSR-iň Tunisdäki Adatdan daşary we Doly ygtyýarly ilçisi bolýar.

1954-1958-nji ýyllarda TKP-niň Merkezi komitetiniň agzasy bolan G.Kulyýew şol ýyllarda TSSR-iň Ýokary Sowetiniň deputatlygyna hem saýlanýar. Zähmet çeken döwründe bitiren hyzmatlary üçin «Oktýabr Rewolýusiasy», «Zähmet Gyzyl

Baýdak» we «Hormat Nyşany» ordenleri bilen sylaglanýar.

Syýasatdan ýüki ýetik, uly durmuş tejribesini başdan geçiren G.Kulyýew edebi döredijilik meýdanyna gadam basanda, ol eýýäm dördünji onlugy arka atandy. Ýazyjynyň 1954-nji ýylda ýazan «Köpetdagynyň aňyrsynda» atly ilkinji powesti edebiyat älemine täze bir zehiniň gelendigini görkezýär. Şondan soňra on ýyl wagt ara düşüp, ýazyjynyň Pyragynyň ömrüniň soňky ýyllaryndan söhbet açýan täze eseri – «Yowuz günler» atly romany peýda bolýar. Zehinli ýazyjynyň bu romany «Gara kerwen», «Yanbermez alzirli», «Emiriň ilçisi» ýaly soňky dörän ajaýyp romanlaryň başlangyjy bolýar. Gylyç Kulyýew Magtymguly barada ýokarda ady agzalan eserlerini täzeden has giňişleýin seljerip, iki tomuk «Magtymguly» romanyny ýazýar.

Ussadyň «Gara kerwen» romany Beýik Oktýabr Sosialistik Rewolýusiasynyň 50 ýyllygyna mynasybetli yglan edilen bäsleşikde respublikan baýragyna mynasyp bolýar. Ussat ýazyjynyň ýene bir öwge mynasyp eseri «Emiriň ilçisi» atly üç kitapdan ybarat bolan, türkmen we rus dillerinde çap edilen romanydyr. Ýazyjy bu eserinde Owgan

nystan bilen ýaş Sowet respublikasynyň arasynda dostlukly gatnaşyklaryň döremeginiň we ösmeginiň taryhndan aýry-äýri sahypalary açyp görkezýär. 1979-njy ýylda «Sowet ýazyjysy» neşirinde çap edilen ilkinji kitapda owgan emiri Amanulla hanyň 1919-njy ýylyň başynda W.I.Lenin bilen duşuşmak üçin ilkinji diplomatik missiýasyny Moskwa iberendigi barada aýdylýar.

Ýazyjy «Harasatly Kabul» eserinde owgan halkynyň öz döwründäki durmuş ýagdaýlaryny açyp görkezmek bilen, şol döwürdäki sowet-owgan dostlukly gatnaşyklarynyň esasy meselelerini beýan edýär.

Beýik ýazyjy öz döwrüniň derwaýys meselelerine ýüzlenip, has takygy, üýtgedip gurmak ýyllarynyň geljekdigini 10-15 ýyl öňünden aňyp, ýüze çykan nogsanlyklary ýazgalyan «Gijigen ökünç» romanyny ýazýar.

Bulardan başga-da, ýazyjynyň «Bellenen toba», «Sen niredede, bagtym?», «Enäniň gazaby» ýaly eserleri hem bardyr. Zehinli ýazyjynyň «Yanbermez alzirli», «Yowuz günler», «Emiriň ilçisi» ýaly romanlary esasynda sahnalaşdyrylan eserlerinden başga-da «Yürege emr edip bolmaz», «Saly gowşaklar», «Wah, siz, erkekler» ýaly drama eserleri yurdumyzyň teatrlarynda sahnalaşdyryldy.

Seyli ARYŞOW,
Halkara žurnalistikasy
fakultetiniň V ýyl talyby.

(Начало в предыдущем номере).

Для направления «электронный бизнес» основной целью является создание электронных технологий и его интеграция в глобальную систему перевозок. Основными инструментами в этом направлении являются:

- *электронизация услуг и сервисов ЖД и управление качеством на основе цифровых технологий, сквозная интеграция со всеми участниками перевозочного процесса;*
- *целостность и системность: целостность означает полный охват электронными и цифровыми технологиями всех видов деятельности, системность — применение системного подхода при обработке информации обо всех событиях и технологических процессах ЖД.*

Важным понятием современной цифровой экономики являются ключевые показатели и центры ответственности. В проекте ЦЖД ключевыми показателями цифровой железной дороги являются комплементарные между собой ресурсы: интегрированная модель перевозочного процесса, подвижного состава, инфраструктуры ЖД и технологии работы, реализованные в интеллектуальной системе управления железнодорожным транспортом (ИСУЖТ); интегрированная модель пространственных данных, включающая в себя цифровую модель пути, 3D-модели инфраструктуры, координатную систему; согласованная система нормативно-справочной информации; гармонизированная система электронных карт безопасности; согласованные подходы в системах управления движением и автоведения.

При выборе базовой платформы для реализации ЦЖД необходимо уделить существенное внимание выделению центров ответственности. В каждом направлении цифровой железной дороги необходимо определить назначенные внедряемые технологии: информационная поддержка либо управляющее воздействие. В связи с этим необходимо согласовывать взаимодействие разных технологий для снижения безопасности в центрах ответственности и не создавать новые типы угроз и уязвимостей. Это влечет по-

вышенное внимание к безопасной функциональной архитектуре цифровой железной дороги. Система безопасности не только включает в себя обычные методы защиты передачи данных, но и обеспечивает кибербезопасность в целом.

Технологические решения ЦЖД Реализация проекта подразумевает перечень технологических решений, определяющих системную основу проекта «Цифровая

элементов инфраструктуры и технологических процессов. ИСУЖТ осуществляет автоматизированный сбор первичной информации о состоянии перевозочных процессов: скорости, веса, местоположении локомотивов и поездов, дислокации и состоянии вагонов, техническом состоянии подвижного состава и средств автоматизации. После обработки и интеграции первичной информации

ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА И ЦИФРОВАЯ ЖЕЛЕЗНАЯ ДОРОГА

железная дорога». Технологические решения соответствуют функциональным и технологическим задачам проекта. Главной основой технологических решений ЦЖД является развитие интеллектуальной системы управления железнодорожным транспортом (ИСУЖТ).

Она ориентирована на комплексную автоматизацию основных процессов планирования и диспетчерского управления перевозочным процессом, а также на управление знаниями, и применяет онтологическую модель

в интегрированную информационную основу она становится базой для автоматизированного принятия решений и выработки управляющих воздействий. В сущности ИСУЖТ реализует технологии интернета вещей в масштабах всей железной дороги. Она содержит информацию и управляет миллионами технических средств, связанных между собой цифровыми сетями.

Основная задача системы — повышение качества за счет интеграции и оперативной обработки задач планирования и выработки принимаемых решений. Система оптимизирует управление на значительных полигонах интеллектуальными планировщиками конкретных технологических процессов. В программно-технические комплексы ИСУЖТ имплементированы средства киберзащиты как внешнего, так и внутреннего контуров. Это решает задачи информационной и кибербезопасности.

(Продолжение следует).

Сулъун НЕПЕСОВА,
преподаватель Института международных
отношений МИД Туркменистана.

Gylyç Kulyýewiň «Gara kerwen» romany Beýik Oktýabr Sosialistik Rewolýusiasynyň 50 ýyllygyna mynasybetli yglan edilen bäsleşikde respublikan baýragyna mynasyp bolýar.

«В цифровой экономике главное слово – экономика, а цифра – это лишь технология реализации данной задачи».

Олег КРИВОШЕЕВ.